

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1967 ч. СЕНТЯБРЬ 23 СУББОТА № 226 (6863) Өртээ 2 көп.

Улуг Төрөөн чуртувуста

СОВЕТ ЧУРТТУҢ КЫЛАЖЫН ССР-ниң Топ статистика бөлүмүндө бөлүктөөн «Советтер чурту 50 чы дургууда» деп статистика чыкканында көргүзгөн. Кыска, тода чургайлар улуг совет улусу чуртукчуларын көргөткөн.

АВТОМАТТЫГ САНАЛГА МАШИНАЗЫН Москваың микролитраж автомобиль заводунун пресс цегинде тургускан. Ол машина 90 пресетай каймыным-даа ажылыңды дугайында медээлери кандыг-даа өйдө берип болур.

БӨГҮН ЧИТА ОБЛАСКА ДЕМИР ОРУКТУҢ Белогорск — Архара участогунга паровотун сөөгү медээт эткен. Байкал ыдыңдык демир оруунун ийи муң километр ажык участогунга моон сонгаар поезидерни чүгөтө тасполатар соерттүр апар. Бо беш чылда Байкал ыдыңдык магистралын бүрүп-биле электрайдер.

УЛУСЧУ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯ

Найралдыг ийи аңгыны иштинден тартуунуң тымылган бистиң улусчу интеллигенцияны совет нийтилер хөжүмдөсүнө чугула ролу өскөн болгаш моон сонгаар-даа ойнаар. Октябрын аңгардыг юбилейин ол улам чаа, шыларангай чеддишкнннр-биле уткуп турар. Совет интеллигенция — ол дээрге буржуаз эгонист интеллигенциядан үндөйүн-биле ыңгалдыг, чаа хевирин, биди медеделди, арыг моральдыг интеллигенция-дыр. Төрөөн чуртуңга, партияга, улуска бараан болурундан арык биди хулээде ында чок болгаш тупру-даа нарбын. Ычангаш совет улус бодунуң интеллигенциязыңга кызыгаар чок ыңаң болгаш аңаа делузу-биле идегээр.

хөжүмдөгү чоразан тыва улус ам муң-муң дээди болгаш ортумак эртеминг башкылардыг, чус-чус эмчилерди, культура ажылдакчылардыг, агрономнардыг, зоотехниктерди, он-он эртеденнерди, чогаалчылардыг, чуртукчулардыг болгаш артистерди апарган. Олар орус, украин болгаш еске-даа националдыг интеллигентилер-биле нады, хол-халуудан тугунчуп алгаш төрөөн Тывазының чечкелишиңниң хөжүмдө эске астынган-биле бараан болуп турарлар. Таңды районун «Революцияның чалбымы» колхозта агроном О. П. Чуева, Кызылдың № 2 школаның башкы А. А. Алдын-оол, Улуг-Хемниң Ан-Турудага кээдэ библиотеканы эргекчизи Т. Жулева, ол-ола районун Ийи-Тал сес чыг школаның башкы А. А. Оюн, Тожунуң район экилеттинин эргекчизи М. В. Олишевский, Кызылдың В. Л. Ладанова, Кызылда куруениң башкы институтунун ректору Х. С. Алдын-оол дээр ышкыш, партияга, чоңунга кызыгаар чок бердинген, амьл-херек дээр сабымы деспес, мога билбес кижилер аңаа тыва интеллигенцияны иштинде хей. Чөөн-Хемчиктин Иймеди, Зриниң бай-Дагда, Бай-Тайганың Муруг-Асында кээдэ библиотеканы эргекчилери М. Манмаа, И. Зренчина, С. Самбуу олар боттарының хулээдезин ам сепкилдиг күүседип, чок ортузуңга ном пропагандазын бидилдик организаптап келгенин база демдегээр херек.

онашкан бугуруңга ажылын күүседирбиле чөргөшөр чөргөшөр парторганизацыйаларны чок ортузуңда полит-нижизидилгелиг, организа-массалыг хемчеглерни күзелдин-биле киргизип турарлар. Республикада бугу пропагандачиси кадрларны, лекторларны, илеткелчилерни, политинформаторларны барык 70 чыгам хуузу интеллигентилер болуп турары бөзүн ол дугайын тодаргай хөргөчөлөп шыдаар. Хоорай, кээдээ бистиң хей саның интеллигентилерис бот-тымыңгы уран чүүл көргүзүү, айтырыг, харык кеңештерин, эрте-теоретиктиг болгаш номчулга конференцияларны, дыштанылга хуннерин, дайынчы, революци болгаш куш-ажылчылардыг уктурумчаларын организаптаарыңга база идепкейлик киргизип, ыңаңга парторганизацыйага боттуг дузаны чедирип турарын билдир бис.

Бот ангаар юбилейдиң чылда республиканың чогадыкчы интеллигенциясы — литераторлар болгаш уран чүүлдер ажылдакчылары база нуменишиңниң амьлааш, идепкей утка, уран-чечен деңдел талазы-биле улусчу талаптыг чогаалдарны тургуш-шыдаар. Оларны иштинде Виктор Кок-волдуң, Степан Сарыг-волдуң, Юрий Козгестин, Монгуш Кенин-Лопсаный, Денгаз Богинин, Виктор Сагаан-волдуң, Кемч-оол Эдер-волдуң, Анатолий Емельянов, Сергей Ланзыныын, Иван Салгактын, Михаил Петровтуң; Ростислав Нендербилдин, Роберт Лесниковтуң болгаш өскелерин-даа амьлаары бидиң-биле үн-

леттинип, мактап шаңдарыңга талаптыг болган. Партияның чоон дузалачысы улусчу интеллигенцияны нийтилер амьларында кирешелен турар ыңдыг участогу чок. Ол улуг куш найда-ла чеп амьлаттындып турар болду, ында амьл-херек чогумчалыг бугуп турар. Ындыг турбуге, билигерниң, культураның непередиңизи — интеллигентилерис амьлаа даайтырып өстүрбес, оң амьларал байдалын болгаш өөредилген херекке албас чорутуң фактызы бисте ам-даа эвээш эвес. Улусчу интеллигенция-биле амьл ылангыч Бай-Тайга, Барын-Хемчик, Улуг-Хем, Тес-Хем районнарда кончут кошкан. Оң уланындан чамдык башкыларын, кээдэ амьл-агыч спещалистерин, культура-чырыдышкын амьлаакчыларын талазында амьл-алган харысалга чокталыр, хей-ниитиниң амьлаңга идепкей чок, коммунизм тургузуучуруң моральдыг дурмуңга чүүлдешпес, совет интеллигенцияның ийүүнүң тазарышпас аморальдыг үлүгдиглер кылар чоруктар бар. Бир эвес СЭКП-ниң ол районнар, партия, комсомол эге организацыйалары шак ыңдыг чоңунга бараан болур биди хулээдезин утуптар, төлөп чок амьл-агыч ийи-чадыгы интеллигентилерни дөңдөөл хайгааралга ал, оларның-биле тускай амьлап келген болза, мыңдыг фактылар турбас ийиң.

Улуг-Хемниң Ийи-Тал суурда кээдэ интеллигенция муруну чылдары чок ортузуңга шынап-ла хей ыды селуң хемчөгөөр.

МУРНАКЧЫ ТУДУГЖУЛАР

Чөөн-Хемчик районда № 463 механизаттыг тудуе колхозтагы тудуе колхознамын тудуежулар юбилей чылда боттарының мурнакча салдынга сорулгаларын боттанбыр дээр социалистик хулээдегилер чеддишкнннр күүседип, куженишиңниң амьлап турарлар. Бистиң тудуежуларын боттарың аразында мурунку одуругда чоруп турар куш-ажылдык тергешкнннр күүседип, олар өскелерге үлөгерни көргүзүп турар.

ВЕРА НОРБА — шукатурлар, хоюллар болгаш бугуруңга амьлаары кылып турар. Аңаа шукатуржугу амьлаабала ийи чыл ашкан. Ол баштай өөреникчилеп тургаш, ам мергешчилди, мурнакчы тудуежуга чедир өскөн. Ол бодунуң соңурундагы болгаш онашкан хөжүм күүседирине кызымак чоруун көргүзүп, ай планын үргүлчү ажыг күүседип келген.

Сентябрь айның эгезинде Хөндөргөйде кырганнар 54 орунчук столованы болгаш бир чурттага корлузун амьлаала кириген. Ук туугуларны камсыз хулээп ап тургаш, Норбаның болгаш оң эстегерин ажылы эки шынарды болганын демдеглезин.

УЛЬЯНА ПИРОВОГА — колхознада кара чаңыс дашчы бетончик мергешчилди хөжүм тудуежу. Оң кылан амьлап үргүлчү бугуруң, шынарды. Чогаанада уруглар садынын болгаш бир улуг котельнаймың фундаментин, халазын салырында мурнакчы тудуежу амьлагырын көргүскөн.

ФИРС ПОТАПОВ — мурнакчы электротерни бирээси. Ол биди мергешчилди, электротер амьлаабала ам 15 чыл чедип турар. Чер-келдерде тудуе объекттеринде туреусуулаан бугу-ле механизмнерниң дохтаамал амьлаары электротер кижиден хамааржырын ол кончуг эки билер.

Механизмнерниң үрели бээр чим болдуруу-биле баш удур хайаарат, чогуур өй-шаанда болу берген үрелишиңниң найдалып турар. Ол эи-өрүмүң аразында авторитетти, оларга эвелең-ээлдек, дыңчаныр.

4. СЕНДАЖЫНЫ, сөзү болгаш фотогу.

И. И. ЗОРНИН ТЫВА АССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ЧӨВҮЛӨЛ БИЖИ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

ЮБИЛЕЙЧИ КУШ-АЖЫЛЧЫ ЭЭЛЧЕГДЕ

ШИЛЧИР КЫЗЫЛ ТУК — УЛУГ-ХЕМЧИЛЕРДЕ

Автомобиль транспортуга үр үдө үр-түнедиг амьлааны дээр база турттувундун дээр 60 хар харлааны-биле шалбаныр Минувискиниң автоажыл-атманың хандырыгач интеллигент начальниги Иван Исифович Зорнин Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Хундулел бижай-биле шаңнаар.

СЭКП обкомунуң бюрозу, республиканың Министрлер Чөвүлели болгаш обкомчулукун сентябрьның ийги деңдазында республиканың районнарнын ажап амьлышың болгаш тарааны куруңге садарының талазы-биле социалистик чарымын түндүклөдүн чугалаажып мергеш, сентябрь 20-де байдал-биле алдыгы, республикада тараа культу-раларының 125,6 муң гектары мөстүлүнгөн, оң чүгө 68,5 муң газы бастырылган, азы мөскон тарааның 52,3 хуузу болур деп демдеглезин. Куруңге 48175 тонна тарааны сат-кан, азы планның 80,3 хуузу күүсе-дөстүгүн.

Улуг-Хем районун тараажылары сендирерин ийги деңдазында ажап амьлышың болгаш куруңге садарының талазы-биле социалистик чарымын түндүклөдүн чугалаажып мергеш, сентябрь 20-де байдал-биле алдыгы, республикада тараа культу-раларының 125,6 муң гектары мөстүлүнгөн, оң чүгө 68,5 муң газы бастырылган, азы мөскон тарааның 52,3 хуузу болур деп демдеглезин. Куруңге 48175 тонна тарааны сат-кан, азы планның 80,3 хуузу күүсе-дөстүгүн.

Ажап амьлышың болгаш куруңге садарының талазы-биле шилчири Кызыл туку база 250 рубль түнчүт ашка шаңналын сентябрьның ийги деңдазынын түңгөлиң бугуар УЛУГ-ХЕМ РАЙОНГА (СЭКП райо-нуң секретары ш БУЯНДЫ, рай-кууском даргазы ш БУДУН-ООЛ, кээдэ амьл-агыч эргелелиниң началь-ниги ш ИРМА) тыпысыр.

Дүмүт ажап амьлышыңны, куруңге тараа садарының темпизин

Сентябрьның ийги деңдазында Маа-Хем, Танды, Би-Хем районнар-нын мер амьлаакчылары база эки амьлааннар.

СЭКП обкомунуң бюрозуңуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш обкомчулукун ДОКТААТ-НАНЫ БОЛЗА:

Ажап амьлышың болгаш куруңге садарының талазы-биле шилчири Кызыл туку база 250 рубль түнчүт ашка шаңналын сентябрьның ийги деңдазынын түңгөлиң бугуар УЛУГ-ХЕМ РАЙОНГА (СЭКП райо-нуң секретары ш БУЯНДЫ, рай-кууском даргазы ш БУДУН-ООЛ, кээдэ амьл-агыч эргелелиниң началь-ниги ш ИРМА) тыпысыр.

Ийи алышыкы

«Куш-ажылдың хосту» колхозта Торгалык салбырында тараа ажап амьлышыңны калба-биле торуп турар. Юбилейдиң чылдын тарааны дүргөн болгаш чидир чок ажап алды дээр чарыш калбарган. Эртең оң конхутун түнелти үндүрөргө, комбайнер Андрей Рассохин 118 гектарын кестиргеш, 52 гектарнын табычазын бастыргаш, соци-алистик чарыштын бирги черин алган болган. Аңаа шилчири ымпелди база ашка шаңналын тывыскан. Ийги черде оон дүңдээ Владимир Рассохин болган.

Таджикистаннын тарылга шөлдөринде хөвөч мочантары часты берген. Канибадам районун «Коммунизм» кээдэ амьл-агыч артелиниң колхозчулары хөвөчин өм-деликтеп ажап ап эгелей берген. 2400 гектар шөлдүк бир гектарындан ортумак-биле 27 центнер «ан алдыны» ажап аллары дөзөветтинип турар. ЧУРУНГА: амьла колхозчулар Мурхоба Латыпова (солагай талада) болгаш Истам Якубов. Оларның найзы-даа хунуң-не 100—120 кило-грамм хөвөчин ажап ап турар. Фото И. КУРГАННЫ. СЭТА-ның фототехникасы.

ШАЛЫПЧЫ КУШАЖЫЛ

Коллектив чыл планын декабрь 14-те күөседир, план-да дашкаар 110 муң рубльдиң продукциязын бугуар болгаш чаа продукцияларын бугуар үндүрерни чедип алдыры хулээдген. Ычангага август айда-ла коллектив юбилейдиң чылдын социалистик чарымын хулээдгелерин күөседир эгелей берген. Бо дээрге коллективтин демиң амьлышың түнелти-дир. Коллективте Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң аюугады А. Сат, бригадир М. Змиенин, кээб бижайлыгы В. Белоу-сова, ажитык хандыдыгы М. Милова, кондитор И. Демикина, кондитор Петиниң мастери Е. Викторов дээр ышма мурнакчылары хөү-биле адын болур.

Ажыл-амьлыш ажап амьлышың амьлаарында тур-тус амьлаар, жандаралар, чолаачылар аразында чарышча хун бугуру чаа маайдыр туптып кэл. Союзтун тараажыларының ажап амьлышын шалдыкчы дооар дээр ийги амьл-агыч боттарының түзүн кирип, эи-өөрүн өртүп турар. Ыдыг мурнакчылар комбайнер Оор-жак Хоткат-оол болгаш союзтун хөвөч чолаачы, назм-гары дооар берг-даа, дөүрт ажап амьлышын мында кызымак амьлап турар чолаачи Ооржак Тойбу-Хаа оларын бо-го ажаарыштырып болур. Бо сабырың төл шаңыңа, кел

РЕПОРТАЖ

Бо чылдың августун тоңкузунда, сентябрьның эгезинде болган амь-лаарының хуннерин сөөлөдө, тараан чидирг чок, эки шынарды ажап амьлышың дика күзөңгө ас хуннер өскөн. Республиканын чөвү-шөлдөринде ажап амьлышкын шалдыкчыны хуннери тур-дуктуң.

ДЭЭР АЯСКАН

Ажыл-амьлыш ажап амьлышкын амьлаарында тур-тус амьлаар, жандаралар, чолаачылар аразында чарышча хун бугуру чаа маайдыр туптып кэл. Союзтун тараажыларының ажап амьлышын шалдыкчы дооар дээр ийги амьл-агыч боттарының түзүн кирип, эи-өөрүн өртүп турар. Ыдыг мурнакчылар комбайнер Оор-жак Хоткат-оол болгаш союзтун хөвөч чолаачы, назм-гары дооар берг-даа, дөүрт ажап амьлышын мында кызымак амьлап турар чолаачи Ооржак Тойбу-Хаа оларын бо-го ажаарыштырып болур. Бо сабырың төл шаңыңа, кел

Ургүлчүлевшаан

Тараа амьлыш орайтаанда, ажап амьлышкын согулдактып кирген «Кызыл тараачын» колхозтун механизаторлары тараа ажап амьлышкын чүктүдүтүрүп чүктүлүп турар. Артель сөөгү хуннерге чедир жүгүтөлөр азыр кызыл-тасты, 415 гектар суулан, 67 гектар арбаймы тамычалы кестирген.

РСФСР-ниң культуразының болгаш уран чүүлүнүн хуннери

Москвада РСФСР-ниң Кудурга, уран чүүл хуннери эгелдэн. Москваның Владимир Маяк чүүл заводунуң амьлаачылары-биле, инжнер-те-хниктиг амьлаачылары-биле РСФСР-ниң ком-позиторлары эртеңги шаңнаарга-ла жуурышкан.

А. РОДЧЕНКО.

ЭРТЕМ-БИЛИГ ДЕЛГЕМИНЧЕ ЭЖИК АШКАН ШКОЛАВЫС...

Чылдар эртур

Алардык юбилейге чедир бүдүн чартык ай артык. Совет эрге-чатыр-ганын 50 чылынын байырлыгына белеткенин тура, чурттап эртең өрүкче хая көрүп, догдуленин бамымары эдери хайгаараары, илланы улус өрөгөлгезинин доочунары бистере солун болган сектиге өрүкчүт. Совет бурттут, ол ишкан улус өрөгөлгезинин көсү чединик-кенири кижини канчалар өөртпес дээр.

1936 чылды сактып келдим. Кызылга ичкан чүгө №1 ортумак школында өскө школа турбаан. Ленин кудумчтузунда амгы аалчылар башкы болган геология экспедициясы турган чеге ийи кайт, улус аес башкы турган. Ол башкы биксе ичкан орду деп сактылар чүе. Ол орта национал кадрларын даярдаанар чеге — өрөгөлгече комбинатты турган. Өрөгөлгече черинде азын ону билбес кижилерде элден дыналар — ла болза, ол ат ужу-утканын агушур. Башкылары, фельдшеряры, мал эмчилери, бухгалтеряры, партия аймак-аймакчылары комбинат белеткей түзүр турган. Эртем-билиге сонуурга улус, чуктудугу анык өскөн Итванын кожуунарындан мапаз чыгып кез, ортумак эртемни чедип ал

вус. Ам РСФСР-няк школаларын аалдарык башкым С. Ш. Дүкееж ичкан кыстардан эң дээр хазкчы бооп шыгарып үнгөн.

Бистиң коллективке база бир уттурбаас хуаңеринги бирээз 1940 чылдык кузууниде болган. Ленин кудумчузунун башкында аажок улуг, үш каат бажынын партия болган чаак белек кылдыр тудуп берген. Улуг чаагай школаже кайы кире өөрүшкүлүк көчүп киргенисти ам-лаа улус мен. Удзаванда өрөгөлгече комбинатынын ортуна Кызылдам №2 школын аажыр деп шинтир-лээ...

Школанын баштайгы доозукчулары 20 чыл мурунда маак төрөп школамы-биле, башкылары-биле байырлажып чарыган. Чээрби чыл мурунда школын доосканнар — бо чылгыт чаагы бири доозукчулар — бо чылгыт ону классчыларыны ужуражылгамы чоокта чаа эртең. Баштайгы доозукчулар шунту дээди эртемни чедип алган, төрөн Тываамын чедик-телинишкин дээш эң илдепейлгит бараан бооп чоруурлар.

Бистиң школа чээрби чыл дургузунда чыл буру он-он оолдар, кыстарын аммыралдык бот-тускайлап оруучке улут турар. Чээрби чыл дургузунда школын 955 кижи доозуп үнгөн. 1967—68 өрөгөлгече чылдык бистиң школамын 115 ону класске дозар деп турар. Чыл буру хей-хой доозукчулар чуртту дээди болган ортумак өрөгөлгече черлерин-

де кирип турар. Республиканын коорай, сурраарында №2 школын дооскан, дээди эртемни чедип алган башкылар, эмчилер, инженерлер, кээзе ажил-агынын тускай эртемни-лерин, партия, совет ажилдачылары апарганар хей, олар чонга бараан болган. Республика найсыкыла Кызылдам беэни школын он-он доозукчулары — эми, башкы, ужудукчу, геолог, инженер дээш агы-агы мергежилди кижилери болу берген ажилдап турар.

Ам бо хуаңере анык өскөн өрөгөлгече комбинат деп сөстүчү чүгө сураан ылган. Найсыкыла таңгыт-татмас кылдыр өзүп сайынар. Хоорайнык чүгө даштык хөвир байды-ды чарыттып турар аес, харын кайлар белеткеринын талзы-биле өзүп хөгжөн. Хоорайда дээди өрөгөлгече чери болган башкы, эми, уран түлү уңилешери, кээзе ажил-агы болган политтехниктиг техник-уңилешер тыттып келген. Эмчи-лишкин дээш эң илдепейлгит бараан бооп чоруурлар.

Бистиң школа чээрби чыл дургузунда чыл буру он-он оолдар, кыстарын аммыралдык бот-тускайлап оруучке улут турар. Чээрби чыл дургузунда школын 955 кижи доозуп үнгөн. 1967—68 өрөгөлгече чылдык бистиң школамын 115 ону класске дозар деп турар. Чыл буру хей-хой доозукчулар чуртту дээди болган ортумак өрөгөлгече черлерин-

„Коммунисттик идеалдарга кызынаар чок бердинишкенин эзууна кижизиттинен, бистиң улут херээвистик шыныктына ханы бүзүрээр кижилериниң салалы чуртта өскөн.“

(СЭКП ТК-ның Төрестеринден).

Баштайгылары

Ол кезе Кызылдың № 2 ортумак школынын каас-шын имметтинин улуг залына ул школанын 1947 чылдык эң баштайгы доозукчулары бистер ич-чаардык башкыларымыс-биле кады чыгып келдик. Республика партия, совет ажилдачылары база бар. Каттык-хог, оон-баштак, мр-шоор, тыңчы ана дик-миттик чүе. Башкылар болган оларның өоренкичилери чораннарның сагышына сактышыкылар болган-чок-ла ула-дараа кирген турган.

1947 чылдың чачы. Кызылдың № 2 ортумак школынын 19 баштайгы доозукчулардан 11 оолдар болган уруугар бисти төрөн школамыс ырак-улак өрүкче айткырып турган. Удур дош чылганнар-ла хей: удуруччу ажилдачылар, башкылар, ада-ие, төрө-дугу, ил-өөр.

Чедипкирер дооскан, ол эрге-шынчыл аямынга онкай суңдууру аесердин, тускай ажилдарыны бижан турган, 1962 чылда биология эртемнеринин кандидатты деп атты чедип алган. Оон бээр 4 уруугар-ның ажады ол амык эртем дика-ла мого-шылга чок ажилдап, хей сактып эртем ажилдарында, шко-ла болган дээди өорөгөлгече черлеринге хергеээр ном-нарында чогаалды бижкен.

Ол үеде пассажирлар дамдигаар автобус Тывага бар аес. Иччанааш бис Абаканга чедир чүк машинанын адуру чедтине. Салга кысыкчыг чакса таварын-тымыс, оон бар-ла арга-биле — чандык интервентик бодурө кедип алган беэни камгаланып чораны ам-даа уттурдураан.

Чоон чаштарыл, түн дег ак дигитерал чарам кысчоран Лидия Уйун-Кара — дээди эртем чедип алган тыва херээжеринин баштайгыларымыс бирээз. Ам-даа чаракын ичканымал, биге сеткилдиг Лидия Бирсеена төрөн школанды 15 чыл дургузунда башкап, бодуну кады өөренип чоран чалгыс классымы Олар Дорзуб-биле өг-буле тудуп алган, 3 уруугары оостуру турар.

Кады өоренип чоран эртеринин колдуунда шунту-зу дээди эртемни чедип алган. Оларын аразында өртемденер, чогаалчылардан алгыда, башкылар, жур-налистер, билигитир ажилдачылар бар.

Ленинградтыг Жданов аттыг куруне университетине кирип алган лекция, кичөөдерге үргүзү-ле бири одургаарга ооруун, он-ие кызылдам-биле конспектелеп, бугу-ле күжүкү, бодымысты өоредил-гесе мөөңөн турган бис. Баштайгы үеде орус дыл-ды багай билер боорубуска биксе ол эртем талазы-биле дика хой кезеде ичкөөлдерин организалалап. Оон ужурунда бири күрек дүүлэр ужурагү чамдык эртемнерин ийгиг күрек дүүлэр дулаан-даа турду-вус.

Бижан билигитир аветстадын алган баштайгы тыва кыстарын аразында Екатерина Таран-оол, Наталья Тараа ам дурзубалык башкылар аптанып. Ол ылкан Куулар Орту, Константин Коңга, Григорий Дарыма олар боттарынын амдыларын өзүп оран анык өскөн өоредип, кижизиттериге турсактылар. Юрий Арвчик, Валентина Догулмаж, Борне Чюдюн — пар-тия, совет органирнинин ажилдачылары. Ортумак школын алдын илде-биле дооскан бир дугаар тыва кижи Андрей Чылаан-оол журалистик тускай эр-темни чедип алган, ам «Асбет драм» деп солунну ре-дакторлан турар.

Чээрби чыл болган барык шунтузуе төрөн школа-мыска катан ужураштымыс. Хуусалы аагарга улус ичкан салгыдыра-ла, бистиң боттарымыска көңүс-де билдиртпей берген.

Ленинград университетине биксе чүгө билиг берген аес, а харын бисти кузутуу талазы-биле кижизиткен. Анда өоренип тура бис, бодуну тыва араатарын оол-дар, кыстары, орус болган бүгү делегей улустарынын уран чүдүлүгү дожилери-биле таңымын, оларын үелеп билип аларган бис. Ленинградтыг библиотекалары, музейлери, театралы угаан-сагышта сиңиган калган.

Класстың улугларынын бирээз — аажок сырны баштыг, чазык-чагай башкан оол чоран Монгун Кеппи-Тонсан ам республиканың билигитир чогаалчы-ларының бирээз. Ол — 4 пункттер чылдыкандык болган «Улуг хемчиң шапкымы» деп романын авто-руган.

Сав Шулуду школанын сөөгү класстарына хой кези чодадк сырны тошту, шымак боттуг, орай-ла орус ооо кылдыр чалгыс классчылары бистиң сагмы-жымыска артык. Ленинградтыг куруне университетини

А. А. КОНГАРОВА,
Кызылдың № 2 школынын башкысы.

ШКОЛАМ — ЧОРГААРАЛЫМ

№ 2 школага өоренип, ортумак эр-тем дугайында аттестаты холга алган, амдыралды оруту өгезден мен. Ичкан Тывага ортумак школа дооскан тыва оолдар, кыстарынык баш-тайгылары болган бис.

Мез-биле кады школа дооскан өорунуң аразында Ш. Ч. Саг, Ю. Л. Аранчин олар эртем кандидаттары апаргылаан. З. Б. Арагыч диссерта-циянын доозар чедкен. Бадуну тыва араатарын ажи-тобу бистерин ага-

агынын, культуразынын канды-гада адырында тып ап болур. Олар-нын кижи бүрүз коммунисттик тур-гузушкунуң херанге болуңуң улун кирип турар. Школан аяс-кан чылмын өгезден, анык сак-гакчылары өоредип, кижизидерин херанге бараан боо келдим.

Алексей Мокур-оолович Белек-Байыр 8—10 кластарга бисти учу-руп келген. Онугу классык чедик-киниги доостурар дээш бистиң баш-кыларымыс чүтүдугү ажилдаанар. Эртем-билиге оруту ажиткан баш-кылары А. М. Белек-Байыр, А. К. Конгарова, Р. Р. Бегин, И. Ч. Эргил-оол, З. Д. Сапогова дээш өскелерге дээ өөрүп четтиришкенин база катан алеттигим.

Мез-биле кады школа дооскан өорунуң аразында Ш. Ч. Саг, Ю. Л. Аранчин олар эртем кандидаттары апаргылаан. З. Б. Арагыч диссерта-циянын доозар чедкен. Бадуну тыва араатарын ажи-тобу бистерин ага-тем-билигит, ёзулуг кижилер болга-нымыс Улуг Октябрьнин өндүр күш-тү салдырына. Тывага культура ре-волюцияны боттадырганын ачы-дыр-дыр. Оон догарды херечин кыл-дыр найсыкылаңы № 2 ортумак школын ап болур.

Школан дооскан хей-хой кижилер эмөөн школам бо деп чорга-ралдык сестерин илеретип чоруур. Чээрби чыл дургузунда школа доос-канын Тываның улус ажил-ага-

актынын, культуразынын канды-гада адырында тып ап болур. Олар-нын кижи бүрүз коммунисттик тур-гузушкунуң херанге болуңуң улун кирип турар. Школан аяс-кан чылмын өгезден, анык сак-гакчылары өоредип, кижизидерин херанге бараан боо келдим.

Алексей Мокур-оолович Белек-Байыр 8—10 кластарга бисти учу-руп келген. Онугу классык чедик-киниги доостурар дээш бистиң баш-кыларымыс чүтүдүгү ажилдаанар. Эртем-билиге оруту ажиткан баш-кылары А. М. Белек-Байыр, А. К. Конгарова, Р. Р. Бегин, И. Ч. Эргил-оол, З. Д. Сапогова дээш өскелерге дээ өөрүп четтиришкенин база катан алеттигим.

Сав Шулуду школанын сөөгү класстарына хой кези чодадк сырны тошту, шымак боттуг, орай-ла орус ооо кылдыр чалгыс классчылары бистиң сагмы-жымыска артык. Ленинградтыг куруне университетини

Кызылдың № 2 школынын 1947 чылда эң баштайгы доозукчуларынык ужуражылгамы бо чылдык сентябрьның аясында болуп өрткен. Ол ужуражылгына школынын эң баштайгы доозукчулары чылмын кезген, боттары-ның канчалар чурттап, ажилдап турарын ол үеде башкылар турган башкыларымыска, школынын амгы ону классчыларына улуг сонуурга-биле чугаалан таңыштыр-ганнар.

ЧУРУКТА: школынын эң баштайгы доозукчулары боттарынын иччаардык башкылары биле болган амгы башкылар база школы-ның амгы ону классчылары-биле калды. Ортузунда, ол ужуражылгы-ныкка ийришкен, СЭКП Тыва об-комунун бири секретары С. К. Тона, С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

ДУУНГУ ДООЗУКЧУЛАР, БИР ХУННУҢ АЖЫЛ-ИЖИ

Хей-хой национал кадрларга эртем-билигин дегеминче оруту ажиткан берген Кызылдың № 2 ортумак школыны бо-ла болгай. Аринарында өорүкчү-лү, аас-кекчаанын худумчулугу кыттыккан оолдар, уруглар ала-ны үстүкү кагытгаре шунугу турлар.

Ийги катт. Школа директору Монгун Очурочак Дамдык-чалгыт кабинети. Кудер мага-боттуг анык директор эр 1954 чылда доор-ле бо школынын өореникчи болган, школынык чылдарын маана эрттирген. Монгун Очурочак № 2 школыны дооскан өореникчелерин илде-ткен бир дугаарында-ла ол школынын директору болуп ту-рар.

Редакциянын сорулгазы мындагы: бо школынын моон му-рундатгы чылдары чамдык доозукчуларыны — ам улуг анык-ныти бугурун турар кижилерин чүгө чыгыс хун дургузуу-да найың ажи-херектерин аны-гагыныч мочучуларга таңыштыр-гы. Бодуларын ажил хурум-ларын ботуну канчалар эртип ту-руп чугаалан көрдөрөм.

Чурукта: школынын эң баштайгы доозукчулары боттарынын иччаардык башкылары биле болган амгы башкылар база школы-ның амгы ону классчылары-биле калды. Ортузунда, ол ужуражылгы-ныкка ийришкен, СЭКП Тыва об-комунун бири секретары С. К. Тона, С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

Хой-хой национал кадрларга эртем-билигин дегеминче оруту ажиткан берген Кызылдың № 2 ортумак школыны бо-ла болгай. Аринарында өорүкчү-лү, аас-кекчаанын худумчулугу кыттыккан оолдар, уруглар ала-ны үстүкү кагытгаре шунугу турлар.

Латыш шүлүкчү Олафс ГУТМАНИС эртең чыдам бистик республикага аалдал чоран. Ол тыва чогаалчылар М. Кенин-Лопсан, К. Кудажы болса өскөлөр-биле ужурашып, Току-биле танышып, Тыва дугайында шүлүктөрүн бижээт. О. Гутманис чамдык шүлүктөрүн номдукчуга М. Кенин-Лопсанның оңуладурган-биле бистик солдунга мурунда баралгаткан бис.

Олафс ГУТМАНИС.

Хаан ады-биле адаан хеме

1897 чылда орус аалчы ады-биле адаан «Ыдыктың Николай» деп парод-темеге В. И. Ленинни сыбар шотулаштып, Шүшү аринде көдө суурга, эл-келен чүө-дир.

Бөгүн шыкша, чеден чылдың мурунда-аа, Назыр Саян хемче харп бепи турган. Бөдүүн хеме чалгы-биле хушешишкан, Харлыкнан дег, ымы тырпын өскөп өргөн. Хаан кини ады-биле адаан хеме Ленинни Шүшү суурга апар чоран. Назыг-дошун Сибирь черинч бертн орта Изиг бадал өмүргазарын хаан күззөн.

Алдын

Алдын дээрге чүгө чангыс металл эвес, Чайырып өң чүгө чангыс ында эвес. Алдын-дыр деп өлүктү-дә аап болур, Сарыг күстүн өңү бәз алдынчалык. Алдын дээрге чүгө чөргө чаптып чытпас, Дилеп тывар геолотгар бәз өөрлүк. Алды кеши тонна бәз алдын деп бөөр, Дилги кеши монондурук бәз алдын.

В. БИЧЕ-ООЛ.

Тыванын эрм, литература болгаш төөгүнүн эрте-шчилде институтунун Октябрьдин социалистг Улус революциянын 50 чыл оюнга ту-раскааткан эрте-демгеделери бо чылдың июнь айда чырыкче үнген. Ол ном чомукчуларын уагу үнелен чутаажок алган дээрин дем-деглез чазыг чөк.

Инда кирген материалдар колдунда Совет Эвмилдиния составыга Тыванын киргенинде бээр эртең чээрби үш чылдарың дүгүтүндө ажыл-айгы болгаш култура тургузушунуң чедип алган чедикши-нинерин түккөп көргүскөн.

Эрте-демгеделеринде киргизген тус-тус чүгүлдө чүгө эрте-ащы-дакчыларыңа эвес, харын бугу кал-бәз масса чомукчуларга болгаш рес-публиканын идеология ашылдакчыла-рынга — пропагандистерге, полиция-форматорларга болгаш агитаторларга уагу ужур-дуузалыг.

Ол ном СЭКП Тыва обкомунун бирги секретары С. К. Токанын «Улус Октябрь болгаш Тыванын социалистг чартылгалары» деп чүтү-дү-биле атедиз. Автор бөдүүнү чүгүлүгө Октябрьдин социалистг Улус революциянын тизмезиндеги бугу делегейге ужур-дуузалыг көргүскөн.

Эш С. К. Токанын чүгүлү совет улустун эртең бежең чылдарда социализмин тизмезинде эдөп, ком-мунизмин материал-техникти база-зын тургузарга даш демкеслерге

Чадаганның аянын дыңнап олугура...

Тываның ном үндүрер чери юбилейлиг чылда «өлбек дүжү-түг» болуп, эдөп каш авторлар-нын номнарын паралап үндүрүп, чомукчуларга чедирген. Олар-нын арасында шүлүкчү Алексей Хуурантың «Чадаганның аяны» деп чылдың база кырган турар-ны билер болгай бис.

Кандың-да поому кизик көчү-чүр аударга, салып-сеткилге ча-рын, хайныгыштыкка, хөдүгү боддарың кандымын көрбөс дээр. Шаң ыдык сеткилди кизиңиң чүдөөн дөрттигер аян үстүдө адалымын номда база бар. Ичинде «Чадаганның аяны» холбаштыр бөдүүнү бод-дарымын чуулаалык.

Дыңнап алды! Чадаганның аяны-дыр, Тыва черин Чарап каам, көвөй байлаа.

Араттарын Амдырал, өөрүшкүз, Алдар, мактал Алагадан дыңналып тур.

Бо дээрге помуң ады-биле ата-таш шүлүккө кирген одуругдар-дыр. Ону помуң одурган кизиңиң салгыжыңа чадаганың хоо-ну мала-ла кырган кезер. Шына-ыкка, тыва ауртунуң маганың каа-зыңа чадаганын араса одуругын-дең турмак караа дөрөң көс-түп кезер-дыр. Ук чымдыда 26 шүлүк болгаш шүлүгүлө кирген.

Олардын кайзын «хоомой» кыл-дыр бөдөр ою. Мен бокармын, шүлүк-ла сагым-сеткилге чаар-жып турар маганың-ла шүлүктер-дыр.

Ош аңгыда авторуң бойдуңу көргүскөн чарап, ову-хевралыг. Чыжаааэрге:

Чорук чораш, чанып келгем, Сүдүтер мен. Чомадым чагыглары шурааңып кээр. Сагыңаңда, эргелээр аям ытпап, Саарыңар эрин оппал, кеңеэ чысыр.

Ол-ла чымдыда хараачыгай дугайында шүлүк эки чери эде-леп турар деп бөдөр мен. Чүгө дээрге, ол шүлүккө автор черинч күжүңү амдыралын өскөпше-ниши, оскөп кизиңиң чедикши-нишир кайы-хаара көргүзүп турар. Черле мычаш, ук шүлүк-түн одуруг, өсө бртүзү уткамын болуп турар.

«Делегейде дески чүе кайып турар» дээр болгай. Ол чөре чөп. Анаа чүдөдөтүр, А. Хуура-ның чымдыдыда четкестер база бар деп бөдөр мен. Чүдү дөс, авторуң бо ному баштайгы чымдыды «Бракман» деп ном-биле дөмбөйле берген. Чүе-биле дөмбөйле берген мычаш? Шү-лүктүңүң кайы-ады чымдымын-да алгып, Ырхал бар оон турар. Ош аңгыда чамдык одуругар чөвөн болган доман тургузуу пимн эвес деп билер мен. Анаа чыжек кылдыр «Эрте» деп шү-лүккө көрүп болур бис. Инда ийн дугаар етрофада (дөрү одуруда) эртеңиң чүрүп тура, «Дүвренчег амдырал өтүп келиң» дөң-дир. Чөгүм биеңиң интиледин чому-чү дүвредикенин биди-нмес болду. Кизи болдыр, дүв-редик черде ады эвес (чыжа, даймы үстөндө джик) болур-ла болгай. Бидик ийн уткамын азы соора бидикке берги деп одуру-лар экөөт эвес.

Мөдү хууда бөдөлым мидик. Ону автор бөдөп, моон сонгаар чаа-чаа хевирин ажыл-үдөлини чогудар, оң бажыга оода чан-гыс-даа чаа бөдөлым тымыды-рыштар болза, бо кыска чүдүдү бижон соругам күсөттилер ийик.

Д. ЧЫДЫМ.

экономика болгаш култура талаам-де чедип алган чедикшинерин көргүсүңаа. Совет Тыванын соци-алистг чартылгаларын, ош социал-политика болгаш экономика, култу-ра, эрте-шчилде талазы-биле төгү-жүдөлериң тодарып сая-түлпөр-биле көргүскөн. Совет Тыванын соци-ал-политикти болгаш эрте-ш, култу-ра талазы-биле чедип алган чедикши-нинерин авторуң киригени дара-

Критика болгаш библиография

зында чижәндә-не көстү бээр. Революция мурунда, 1910 чылда, ан-гли шивиншиңай чыпаш чөк ортунда, а тожулар чөкөөкү үениң дүгүтүндө шүт чөк болур аймак» деп бижээн.

Дээрги Каррустын Тывага чөраа-ныннан бээр чүгө. 57 чыл чаа-ла ашын чөрүр. 57 дээрге, бир кизи назыныңдан беэиң кыска хууса а шыкылт. Бо эртең чылдарың дүгү-түндә дээрлиерин «чөорту алуу төңү каар» деп ооптап турганы ты-валар социал-политика болгаш эконо-мика, култура талазы-биле эң бөдү депшиңиңиң орунда, кизи тө-рөстегениң чырыкчыг келир үе-ин — коммунистг ийитиле дөсө де-мексеге Совет Эвмилдиния оксө ула-стары-биле бир дөмөй боттарының үлүүн кириштирип турар-дыр.

Шаанда көшкүн мал ажылдыг, үлөтүр будуруга чөк чөраан Тыва ам аграр-индустриалдыг республика болу берген. Эш С. К. Токанын чүдү-дүдө Тываның үлөтүр болгаш култура талазы-биле чедип алган чедикшинерин боттүг чажеттер-биле тайлыбыраан. Автор бөдүүнү чүгүлүгө тыва улустун Совет Эв-милдиния хой националдыг өг-бүлө-зинге киргениң өсүлдө Тываның будуруучу күндериниң хөгжүдөлиң шаңкын сайырталы алганы, Совет Эвмилдиния улустарының амы-ду-малышын интернационалдыг эң-най-мыралды, ленинч национал полити-каның амдыралчы күштүнү то-даргай көргүскөн.

Эрте-демгеделеринде кирген ма-териалдарың иштиңде төөгү эрте-мериниң кандидаты В. Ч. Ортунуң «Большевиктер — Тываның ащы-чы чоннарының революстг демексе-лиңиң башгычылары» деп чүдү болу. Ол оңу Тывага национал-хоста-лыгын революцияны тизмезинге мадаа тургустунулаан баштайгы орус Советтерия болгаш большеви-

ах организацияны салдарын төөгү талазы-биле боттүг материалдарга да-зыны кылган. СЭКП ТК-ның Октябрьдин 50 чыл оюнга уткуштур парлаан Тезистерия-де «Октябрьдин социалистг Улус революцияны империалистг колони-залдыг тергиледелин бүгү система-зынга эң күштүг согушунуңу таварыштырган, национал-хосталгалы

дери ам-даа тургустунуңан деп бижип турар. Чижээ, А. Агаев — «Тыва-ның тускай нация болуп каттыжары дээрге амгы үеиң ийикле азы мрак-кы келир үениң айтыргалары-дыр» деп бижип турар.

Бо айтыргың черек кырында тодаларын баянгаарыңа тывалар-ның тускай нация болуп бергениң дугайында айтыргың шиттирлээр-гине Н. А. Сердобовтун чүтүлү уагу ролду ойнар.

Автор бөдүүнү чүдүгө марксист-чи-ленинч литературага тодалар-тыгнан нацияны дөрт хевирлерин бирден бирээ чөккө сайгарып көрү-шпәан, партияны сөвгүгү програм-мын документилерине социалистг нация дугайында берген тодаларыңа-ны уадуруга болуругу алган, ши-ячыл ащымын тускайла. Тыва со-циалистг нацияны тургустунаның дугайың керекчелер турар кол хевирлери болза: тываларың эконо-мика талазы-биле каттыжылгаы, угаан-бодал, сеткил-сагын тала-зы-биле чангыс ай чөрүү, дыл-до-маанын чангыс айы болгаш шаг-шапшан тускай түрт дөвискөргөй чүрттәп келгени — бо бугу чүдүдү тыва нацияны тургустунанын тө-рөчилеп турар.

Үстүдө көрдүңөң нацияны тө-рөчилеп автор төөгү талазы-биле ханы анализдеп, ол хевирлерин ту-тулуна тургустунуп келгени өрө-нип көргөң, тыва социалистг на-цияны тургустунаны дугайында түдөөли үндүргөн.

Бо чүдүдү бижип турар автор мен, тыва социалистг нацияны тур-густунаны дугайында чүдүлери бижиптир болганмын, Н. А. Сер-добовтун чүдүлүгө үндүргөн тү-лөлдөргү дөсүлдү-биле чүдүлүгүңүң дөвискөргөй мадаа көргүзгөн ора-далдымын.

Н. А. Сердобов бөдүүнү чүдүлүгө тыва нацияны тургустунанын бир хеври — тываларың экономика талазы-биле каттыжылгаы хевирленип тургустунанын болур деп канлыг-даа маргында чөккө балыт-

кыткан. Тыва социалистг нацияны тургустунанын дугайында бижип турар авторларың болдарың чан-гыс ай эвес. Тыва социалистг на-цияны тургустунанын дугайың бижип турар авторларың чам-дыктары тыва социалистг нация болуң тургустунга берген (Л. П. По-тапов, Б. С. Санжиев) деп, а өскө-

көп турар. Шынап-ла тыва улустун Совет Эвмилдиния составында кир-гениңиң соонда, оң экономика бол-гаш култура талазы-биле сайыра-лып канчаар-даа аажок шаңкын эр-гең чөрүрү үш чылдарың иштиңде болгаш тускай куруве бөоп турган чылдарың дүгүтүндә экономика, култура талазы-биле чедип алган чедикшинери авторуң чүдүлүде дөсүлдү-биле кирген. Оң кылтан тү-лөлдөргү чүдүлүгүңүң, адыа катты-жып тура, социалистг нацияны тургустунуп келгени өрөнип көрү-ңөң чүгүлдә чүлү — тыва улуст-тун эрги, чаа чангыларын, аажы-чанын ханымын-биле сайгарып көргөн болза, чөре артык эвес ийик деп санаар мен. Автор бөдүүнү чүдү-гө Тываның экономика талазы-биле чедип алган чедикшинерин байлак материалдары ачылап турган көр-гүскөн. Ол материалдар тываларың экономика талазы-биле чангыс ай хевирленип тургустунанын баян-тыктылы болур. Авторуң мында кыз-гаш түпкөлдөргө неместар соци-алистг нацияны тургустунанын дугайың берген ащымын суу-рларын ролуңун база экономика та-лазы-биле каттыжканы чангыс ай литератураң дымдын хевирленип тургустунанын, мурунда агыч-аңгы районнарың арасында турган кошка харылааларың күштедир-геринге оң ужур-дуузалыг калбаа-зыле көргөн болза, чүлү оон-даа со-луң болур турган ийик.

Бо номда кирген өскө авторларың материалдары тус-тулуда алгырт, республиканы улус ащыл-ащылы-ның бугу адырларының хөг-жүдөлиңе Тываның Совет Эвмил-диния составына киргениңиң соонда чедип алган чедикшинери тодар-гай сан-түлпөр-биле көргүзүп турар. Пропагандистерге болгаш агитатор-ларга база политгформаторларга республиканы Статистика өргөле-лини начальниги Н. П. Иконниговтун «Феодалдыг Тывада» — социалистг Тываге» деп атеги чүдүлүгө кир-гилеңи сайнар болгаш фактылар черде уагу ащыгы болур.

Бистин чүтүвүска социализмин дө-лү тиңелгези дөсө, коммунизмин материал-техникти базазын тургу-зары дөсө күженишиңизин ащыл-дө-рөктериң болгаш дайычы орук-тары тодаргайлап көргүскөн СЭКП ТК-ның 50 чылга Тезистеринде кол-код түдөөлдөр Совет Тываның хөг-жүдөлиңе шүт салдарың болганын дугайында Эрте-демгеделер-ийн материалдарыңдан билип бо-лур бис.

Эрте-демгеделеринде кирген өскө чүдүлөр-биле чергелештир, ү-стүндө 2 чүдүлү оңадал көөрүңү чаадалаан болза, Тыва социалистг нацияны тургустунанын хамаар-гыштыр Л. П. Потаповтун 1955 чылда «Сибирь улустарың наци-онал ийитилешкериң дугайында бижээн чүдүлүгө», («Төгү айтырмын» журналга парала) Б. С. Санжиев-тин «Чангыс одуруга» деп пому-

кыткан. Тыва социалистг нацияны тур-густунаны дугайында чүдүлери бижиптир болганмын, Н. А. Сер-добовтун чүдүлүгө үндүргөн тү-лөлдөргү дөсүлдү-биле чүдүлүгүңүң дөвискөргөй мадаа көргүзгөн ора-далдымын.

Н. А. Сердобов бөдүүнү чүдүлүгө тыва нацияны тургустунанын бир хеври — тываларың экономика талазы-биле каттыжылгаы хевирленип тургустунанын болур деп канлыг-даа маргында чөккө балыт-

Даштыкыда Даштыкыда Даштыкыда

Акы-дуңма чурттарда

В. И. ЛЕНИННИН ЧОГААЛДАРЫ МООН ДЫЛДА УЛАН-БАТОР. МАРН ТН-ның чамында партия төөгүлүгү институтунуң коллөттиги В. И. Ленинниң чымдыг чогаалдарының 30-35 тем-

СОВЕТ ТӨЛЗӨЛӨРИНЧ ВУР-ГА БУДАПЕШТ. СЭКП ТН-ның Чин-гине секретары Л. И. Бренневия баш-таткан СССР-ниң партия-казак тө-лзөрлеринч Будапештига чоруп тур-

ОКТЯБРЬГА БАРААЛГАТНАН ВАРШАВА. Польшаның Забж хоорайның эрте-мер конференцияны бол-ган. Ол конференцияны ПУР-нун 20 чыл болгаш Советтер чүртүнү 50 чыл оюнга бараалгаткан. Силезияга ащылчың шимчәшиникин өскүрү-

Корей Улус-Демократтыг Республика. Киянын трактор заводунун эңгээр конвейеринде. ЦТАК — СЭТА-ның фотоу.

Хөгжүлдөге шаптыктап турар

Горджтаун. Гвинеяның улустуңуң аш өңөгү партияның баштын Чедди Джаган чүрттаң америк чөвүлөччир-ың сымыр үндүрерин негез. Гвинеяга негиз байлактыг черлерин со-вет геолостарың тып-камында бээр хөй чыл эртең турбуе, ол бай-лакты каспай турар деп Джаган массалаг митинге медегезе.

Кыдатта болушкуннар

Гуанчжоуда болгаш оң казымы черлерде Мао Цзя-дунга удургангаар бир биле оң талаалкыларынч арамында шыңгы месаджекиш-кенин уругулушаша. Даштыкы информация агентиледелериниң дин-надылары дугаар алгырт, сентябрь 17-ниң кезинде түлөмөст-теп. «Мао шүгүмүңа удурланган-нар» Гуанчжоо биле Фасянь арамын-да чаазаагер орукка бөтүлөшкени кылган болган, оларга уагу дөсөң шивиншиңайлар уагу аялдоо-назын ууткап. 3 муң солдаттар кылган «Кыдыл түк» деп хун-вайбачи организацианын көнүгү-неринде тургустунган шыкмыла-чылар отряды уагу когаралы таварышкан, дөсиптө: «Маоун кыдыл камгалдылары» сентябрь 19-та Гуанчжоуңуң ащылчыны-биле ме-сиджеш, чүс кизиңи алуруп оскунган. Дөсөң кыдаттарда дин-валып турар ош өскө медөлерин дугаар алгырт. Мао Цзя-дуну дө-киңи турар күштөр чөккү хөдө рай-оннара мөшөөнчел болган үмө-зияңи хоорайга «из хун аярт-дылар» деп кызыган турар. Гуан-чжоу кызында база бир чере Мао Цзя-дунга удурлайган муң хире кижик «күш-ащылгыч» хорулда дө-рөңдөп хорудатканнарын хостадып алган, ол черин шерит шыгымага хөдәашкымын кылган, оң соонда дөсөңгө арты берген.

Пеккиң паралагалы Гуанчжоуда болгаш чүртүң ош өскө-даа жогу-ларында болушкуннарың дугайында чүвү-даа дымтайып турар. Месаджекишкениңиң уругу-дуң турарың чүгө күчүлөдиг тул-чушкуннарын соксадиринч кат-кып-катап кийириңар үндүрөй бөдүңап турар. Ыдыг тулуш-куннарың күлө «Мао күштөрүн» икчәз төлөрдөң паралагалы докүд дымдай камгалып турар. Чижээ дээрге, революстлар армяның дуузым-биле Ханың радостояныа-мы ам-на өкөөл апкан, ол радио-ставия үр үеиң дүргүлүдә Лю

Шяо-пинч агентилериниң холуңга турган болгай деп, «Ханың жыбао» солуң сентябрь 15-те дымтаган.

Кыдаттан партия кадрларын, революстг шимчәшиникин хоокун кириктилерин кырап үндүдиг уругулуш турарын хөвөлөөш дин-надылар көдү кыдат паралагалы армянырында шокоранайып турар. Жыду хоорайга ол черин шерит командмала ККП ТН-ның Полит-бюро бөдүлөүчү экинч муруну Барымы бөдүлөүчү бирги секретар турган Ли Цзинь-шяоның суд-таарын организастаан. Ли Цинь-шяо. Мао Цзя-дунуң авантис-тиг политказынага удуралып тур-ган, чычанага «революнамыч» чангыс-ла деп оны бурзуудаткан. Кал-чалгы хунвайбачи өргүлүгө суу-ралып ол партия ащылчының бирги дөңгөйчелер алган турарын чүр-күмә тиртыргаш, «Сыгуаь жи-бао» солуң сентябрь 15-те партия үн-дүргөн. ККП ТН-ның кезинүгөңө жооидат, ККП ТН-ның Муруну-Барымы бөдүлөүчү секретары болган Сыгуаь мөжукуң партия комитети-дин бирги секретары турган Лю Чжи-дао болган. Ли Цинь-шяоның өскө-даа талаалкылары база мидиг «суджанынган» таварышкан.

Хунвайбачи өргүлүгө калдаш-кынарың аймылыңга ККП-ниң Циньян мөжү комитетиниң секретары болган ол мөжукуң удуос комитетин дөргөмү турган Фан Чжя-нь база таварышкан. Ол хоо-лун революстг бөдүлүн дунмаамы—кыдат улустун сурагалы маадры Фан Чжя-нь-биле киди чөрби чылдар-да Ли Цинь-шяон соңу-чөөн рай-оннара ащылчың тараачын эр-тең чагыргы тургузылгы киршеңи. Ош сонгаарында Кыдат Кымыл Армяны уагу каттыжылгычын ко-накылап турган болгаш япон зю-лекчилер уагу дайыма аты-хавыналары болган. Ам келгем, 30 чыл мурунда-ла «революция өскө-көргөк» болган, «Мао дарага кал-чалыг удуралып келген» болган Циньян мөжука «судүг култура ре-

Кол комитетте

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның тускай көрү). Кол комитеттин дугайы болган. Комитет КНО-нун Кол Ассамб-леяның XXII сессиямына көрү айтырмаларын чуулаащып турар. Сессияны чуулаащып айтыр-маларың санына өскөрү айтырмы дөсөңгө чүгөңи кизиңиңе СССР-ниң төлөзи Н. Т. Фёдоровко иш-тирлик дүрөлдөгөн. Ол «айтырмын» тургузырың элекчелер АКШ болу-дун келген болгай. Ук айтырмын жылаң чуулаащып кылдыр кийер болза, күрүслөрүң иштиңи төрөктер чикимнарың-даа, ош иштиңде КНО-нун золаарлаарын хоруп турар КНО Устаан болгаш делегей аргө-мези кол принциптерин каржи-мы-биле чөрүп үрөңи ол болур ийик деп Н. Т. Фёдоровко чуула-лаан. Совет Эвмилдиния төлөлдөрү көрөй улустун иштиңи төрөктер дөсөңгөңиңиң золаарлаащыкы тур-ганын биче-даа золаарлаащыкы чөккө иштирлең соксадирин бол-галы бөдүүнү салгы-ащың бөдү иштирлар бурга эргелик бөдү боттадырмы болур орман көрөй улушка бээр эрежек чөгүлө деп санап турар. Муруну Керейдин дөсөң-гөңи шерилерин шүлүктүн үн-дүргөн турар. КНО-нун Керей тала-зы-биле мөжүсизиян тараткан тур-ганы болгаш өскөрү айтырмын чу-улаащып айтырмылар сенкинда каа-зан турар ужураң деп совет тө-лөлдөр санап турар.

ЧАЗАЛГА

Бо чылдың сентябрь 22-де үнгөн № 225 (8662) «Шымын» ийити бол-ган үшкү армянында чуркунтар созуашканы чомукчуларга дымна-лык тур. Бурузду болган ащылда-чыга чогуур хемегенин күлөткен.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

КИНО

СЕНТАБЕРЬ 23-ТЕ НАЙЫРАЛ: «Хар кадык» 10, 2, «Венгер байы» 12, 4. 5. 45. 7. 30. 9. 45 шактарда. «КАА-КЕМ»: Иночмыны 10, «Далай рассазтары» 3. 5. 7. 9 шак-тарда. «ЕНИСЕЙ»: «Алдын майнташ-тын төөгү» 10, 2, «Фантомас хал-теп үнгөн» 12, 3. 50. 5. 40. 7. 40. 9. 30 шактарда. «ВОСТОК»: «Шымын» (1-ги, 2-ги сериялары) 3, 8. 20, «Тараачын ар-тист» 6. 15 шактарда.

ЧАПТЫ КИНОТЕАТРГА: «Тамы кырыңи ийи чылда» 3, 5, «Будалган кыс» 7 шактарда. (СЭТА).

редакцияның адреси:

Кызыл, Шетинин — Бравченко кудумчуу, бажы № 3 ТЕЛЕФОННАР: Редакторуң 24-63, редакторуңа оралачыларыңын 35-24, 25-38. та-рыскаалыг секретарының 23-35, партия амыралы калдыжыңын 23-54, агышны болгаш пропаганда калдыжыңын 37-13, кааа ащыл-ащы кыл-дыжыңын 21-47, үнөмдөү калдыжыңын 22-64, чыга, ащылчы болгаш кааа корреспондентер база совет тургузуп болгаш ащылчы калдыжыңыңа 21-27, иштиңи информация калдыжыңы 20-60, бухгалтерияны 31-75, корректорларыңын 27-41, Солуң келбей барганга 32-75 телефончо долаар.

Солун неделяда алды катап үнер